

Теорія і методика управління освітою

УДК 364.6-781-057.36-056.26

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19355552>

**Проблеми подолання стигматизації військових з інвалідністю
в умовах сучасних соціальних трансформацій**

Симчукевич Юрій Васильович

аспірант кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
43000, Україна, м. Луцьк, просп. Волі, 13,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4349-7209>

Науковий керівник: Мацюк Зоряна Сергіївна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
43000, Україна, м. Луцьк, просп. Волі, 13,
ORCID: 0000-0001-7915-742X, Scopus Author ID: 57211317601

Прийнято: 11.03.2026 | Опубліковано: 31.03.2026

***Анотація.** В умовах повномасштабної війни та соціальних трансформацій в Україні особливої актуальності набуває проблема забезпечення рівності можливостей і недискримінації військовослужбовців, які отримали інвалідність унаслідок бойових дій. Зростання кількості ветеранів із воєнним досвідом зумовлює потребу наукового осмислення механізмів подолання стигматизації як передумови їхньої повноцінної соціальної реінтеграції. **Мета** –*

комплексний теоретико-методологічний аналіз проблеми подолання стигматизації військовослужбовців з інвалідністю в умовах сучасних соціальних трансформацій, з урахуванням історичних, інклюзивних, соціально-психологічних та етичних чинників формування стигматизуючих наративів у суспільстві. Дослідження спрямоване на виявлення механізмів відтворення соціальної нерівності, що виникають на перетині воєнного досвіду, інвалідності та очікувань цивільного середовища, а також на обґрунтування міждисциплінарної стратегії соціальної інтеграції військових. У статті використано комплекс загальнонаукових і спеціальних **методів** дослідження: теоретичний аналіз і синтез наукових підходів до розуміння феномену стигми; історико-порівняльний метод для осмислення впливу «радянської спадщини» на сучасні практики маргіналізації; системний підхід для виявлення взаємозв'язку між індивідуальними психологічними станами та соціальними інтерпретаціями; елементи критичної теорії інвалідності для переосмислення медикалізованої моделі; а також міждисциплінарний аналіз, що інтегрує соціально-психологічні та нейроетичні підходи. **Результати.** Обґрунтовано, що стигматизація військових з інвалідністю – багатовимірний соціальний процес, який містить інституційний, міжособистісний і внутрішньоособистісний рівні. Установлено, що історично сформовані уявлення про «нормативність» і радянські практики соціального контролю сприяли закріпленню редукціоністського бачення осіб з інвалідністю як «обмежених» або «неповноцінних», що продовжує впливати на сучасний дискурс. Показано, що у випадку військових з інвалідністю стигма має подвійний характер: поєднання фізичних змін і психологічних наслідків бойового досвіду формує підстави для упереджених очікувань, соціального дистанціювання та сумнівів у професійній спроможності ветеранів. Доведено, що психоемоційні стани часто інтерпретуються цивільним середовищем як ознаки небезпечності чи нестабільності, що посилює соціальну ізоляцію та ускладнює реінтеграцію.

*Акцентовано, що подолання стигматизації неможливе виключно через нормативне закріплення принципу недискримінації. Ефективна стратегія має поєднувати психологічну підтримку, розвиток соціальних мереж узаємодії, доступ до реабілітаційних програм, професійну перепідготовку та формування культури поваги до гідності ветеранів. Доведено, що суспільне визнання внеску військових у захист держави є важливим ресурсом їхньої ресоціалізації та професійного самовизначення. **Висновки.** Стигматизація військових з інвалідністю постає як складний соціальний феномен, що формується під впливом історичних наративів, соціально-психологічних механізмів та сучасних інтерпретацій травматичного досвіду. Її подолання потребує міждисциплінарного підходу, орієнтованого на зміну суспільних установок, розвиток інклюзивної політики й утвердження культури поваги до гідності та суб'єктності військових.*

***Ключові слова:** стигматизація, соціальна інтеграція, інкзюзивні чинники, військові, інвалідність, дискримінація, соціальна підтримка, нейроетика.*

Overcoming the Stigmatization of Military Personnel with Disabilities in the Context of Contemporary Social Transformations

Yurij Symchukovich

PhD student at the Department of Special and Inclusive Education,
Lesya Ukrainka Volyn National University, 43000, Ukraine, Lutsk, 13 Voli
Avenue, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4349-7209>

Scientific supervisor: **Zoriana Matsiuk**

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Special and
Inclusive Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 43000, Ukraine,
Lutsk, 13 Voli Avenue, ORCID: [0000-0001-7915-742X](https://orcid.org/0000-0001-7915-742X)

Abstract. *In the context of the full-scale war and profound social transformations in Ukraine, ensuring equal opportunities and non-discrimination for military personnel who acquire disabilities as a result of combat actions is particularly relevant. The growing number of veterans with war experience highlights the need for scientific reflection on the mechanisms for overcoming stigmatization as a prerequisite for their full social reintegration.* **Purpose.** *This article provides a comprehensive theoretical and methodological analysis of the problems of overcoming the stigmatization of military personnel with disabilities under contemporary social transformations, considering historical, socio-psychological, and ethical factors that shape stigmatizing attitudes in society. The study aims to identify mechanisms reproducing social inequality at the intersection of war experience, disability, and civilian expectations, as well as to substantiate an interdisciplinary approach to veterans' social integration.* **Methods.** *The research employs a combination of general scientific and specialized methods, including theoretical analysis and synthesis of approaches to understanding stigma; the historical-comparative method to examine the influence of the Soviet legacy on contemporary marginalization practices; a systemic approach to reveal relationships between individual psychological states and social interpretations; elements of critical disability theory to reconsider the medicalized model; and interdisciplinary analysis integrating socio-psychological and neuroethical perspectives.* **Results.** *Stigmatization of military personnel with disabilities is a multidimensional social process encompassing institutional, interpersonal, and intrapersonal levels. Historically shaped perceptions of "normativity" and Soviet social control practices contributed to the consolidation of a reductionist view of persons with disabilities as "limited" or "incomplete," which continues to influence contemporary discourse. In the case of military personnel with disabilities, stigma is dual: the combination of physical changes and psychological consequences of combat experience forms the basis for prejudiced expectations, social*

*distancing, and doubts regarding professional competence. Psycho-emotional states are often perceived by civilians as dangerous or unstable, intensifying social isolation and complicating reintegration. Overcoming stigmatization cannot be achieved solely through the formal codification of the principle of non-discrimination. An effective strategy combines psychological support, development of social interaction networks, access to rehabilitation programs, professional retraining, and fostering a culture of respect for veterans' dignity. Public recognition of military contributions to state defense is an important resource for resocialization and professional self-determination. **Conclusions.** Stigmatization of military personnel with disabilities is a complex social phenomenon shaped by historical narratives, socio-psychological mechanisms, and contemporary interpretations of traumatic experience. Its mitigation requires an interdisciplinary approach aimed at transforming social attitudes, developing inclusive policies, and promoting a culture of respect for the dignity and agency of military personnel.*

Keywords: *stigmatization, social integration, military personnel, disability, discrimination, social support, neuroethics, inclusive practices.*

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні трансформації, процеси демократизації та воєнні виклики, що постали перед українським суспільством, зумовлюють зростання уваги до проблем соціальної інклюзії, рівності можливостей і недискримінації для всіх категорій населення. В умовах повномасштабної війни особливої актуальності набуває питання інтеграції військових з інвалідністю, кількість яких суттєво зросла внаслідок бойових дій. Забезпечення їх повноцінної участі в суспільному житті є не лише складовою сталого розвитку держави, а й показником зрілості демократичних інститутів і дотримання принципів соціальної справедливості.

Інтеграція осіб з інвалідністю в суспільство та забезпечення соціального захисту є важливою складовою політики розвинених держав. Рівень правового

забезпечення, доступність освітніх і професійних можливостей, а також культура толерантності та поваги до людської гідності слугують індикаторами соціокультурного розвитку. Для військових з інвалідністю додається ще один критерій – суспільне визнання їхнього внеску в захист держави та уникнення маргіналізації через фізичні чи психологічні наслідки війни.

Стигматизація військових не є новим для українського суспільства соціально-психологічним явищем. Її корені можна простежити ще в радянський період, коли дискримінація означених соціальних груп була частиною державної політики. Тоді маргіналізація військових і людей з інвалідністю поєднувала ідеологічне таврування, колективістські очікування й обмеження індивідуальної автономії. Відхилення від «нормативних» стандартів сприймалося як загроза колективній дисципліні та ідеологічній єдності, що проявлялося в обмеженому доступі до освіти та професійного розвитку, а також у соціальному тавруванні через медичні чи психологічні ярлики. Наслідки такої політики відчутні й сьогодні: вони формують упереджені очікування, недовіру до психологічної допомоги та схильність до редукціоністського сприйняття людей з інвалідністю як «обмежених» або «пошкоджених» війною, що посилює внутрішню стигму серед військових. Усвідомлення цих історичних механізмів є критично важливим, адже без врахування радянського спадку психологічні інтервенції можуть відтворювати старі шаблони маргіналізації замість сприяння повноцінній соціальній інтеграції [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях визначено, що стигматизація військових безпосередньо впливає на їхню реадaptaцію та зміну соціальної ролі [4]. Вивчення стигматизації як соціального концепту започаткував Ірвін Гофман, який визначив «стигму як атрибут, що глибоко дискредитує людину» [11, с. 3]. Подібне сприйняття має етичний вимір, оскільки впливає на автономію та гідність індивіда. Б. Майор і Л. О'Брайен у статті «Соціальна психологія стигми» визначення стигми пов'язують з ознакою,

яка асоціюється з негативними оцінками та стереотипами, що відомі членам однієї культури та розділені ними [14]. Психологи розширюють поняття стигми як соціальний атрибут, що дискредитує індивіда та маргіналізує його в суспільстві [2]. Проте часто оминають питання впливу стигматизації на відтворення соціальної нерівності, тож уявлення про стигму досі в стані формування, адже постають нові аспекти розуміння цього явища [16]. На нашу думку, стигма проявляється в упереджених очікуваннях, редукціоністському трактуванні можливостей або навішуванні ярликів, що підсилює соціальну ізоляцію та порушує психологічне благополуччя.

У сучасних гуманітарних і соціально-психологічних дослідженнях стигматизацію визначають як процес приписування негативних ярликів або соціального таврування індивідам чи групам людей на підставі відмінностей від «нормативного» сприйняття суспільства, що призводить до дискримінації, соціального відчуження й обмеження прав і свобод. Соціальна стигма проявляється в упередженому ставленні та маргіналізації певних груп населення, включно з людьми з інвалідністю, що негативно впливає на їхнє психологічне благополуччя і життєві можливості [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Теоретичне осмислення стигми – від класичної концепції Ірвіна Гофмана до сучасних соціально-психологічних інтерпретацій – демонструє її не лише як індивідуальний атрибут дискредитації, а як складний механізм соціального конструювання нерівності, що впливає на статус, можливості та суб'єктність особи. У випадку військових з інвалідністю стигматизація набуває додаткового виміру, поєднуючи медикалізовані уявлення про «травмованість» із суспільними очікуваннями ролі ветерана. Саме тому подолання стигми потребує не лише правового регулювання та декларативного закріплення принципу недискримінації, а й глибшого аналізу психологічних, інклюзивних, соціальних і нейрокогнітивних механізмів її формування та відтворення. Такий підхід

дозволяє перейти до розроблення міждисциплінарної стратегії його етичного й соціального подолання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – здійснення комплексного теоретико-методологічного аналізу проблем подолання стигматизації військових з інвалідністю в умовах сучасних соціальних трансформацій.

Для досягнення поставленої мети в науковій розвідці було розв’язано низку завдань: проаналізовано теоретичні підходи до розуміння феномену стигми та її впливу на відтворення соціальної нерівності; з’ясувано історичні та соціокультурні передумови формування стигматизуючих установок щодо військових з інвалідністю; окреслено соціально-психологічні механізми виникнення й закріплення упереджень у цивільному середовищі; визначено роль правового регулювання, психологічної та соціальної підтримки під час реадaptaції та ресоціалізації; обґрунтовано міждисциплінарні засади формування ефективної стратегії подолання стигматизації й утвердження культури поваги до гідності та суб’єктності ветеранів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система взаємодії між цивільним суспільством і військовими будується на взаємних очікуваннях. Суспільство очікує, що військовий швидко та без особливих труднощів адаптується до цивільного життя, тоді як ветеран чекає на вдячність і підтримку в процесі реінтеграції. Однак, коли ці очікування не виправдані, то виникає конфлікт. Одним зі статусів, що часто накладається на військового – це людина з інвалідністю. Законодавчо такий статус закріплений посвідченням людини з інвалідністю або людини з інвалідністю внаслідок війни. Відповідно до теорії інвалідності, інвалідність – це насамперед не медична, а соціальна характеристика, яка власне підкреслює відмінності між представниками означеної категорії та рештою населення, що є одним із видів стигматизації [12]. Стигматизація, що проявляється в занижених очікуваннях, редукціоністському

трактуванні можливостей або навішуванні ярликів, здатна мати довготривалі негативні наслідки для когнітивного, емоційного й соціального розвитку, посилюючи ризики соціальної ізоляції та порушення психологічного благополуччя. У цьому контексті особливої ваги набуває розуміння того, що суспільне ставлення до людини з інвалідністю формується не лише під впливом соціальних стереотипів, а й через способи інтерпретації її стану в науковому та публічному дискурсі. Такий підхід дозволяє розглядати стигматизацію не лише як соціально-психологічний феномен, а й як етичну проблему.

У науковому дискурсі подолання стигматизації зазвичай розглядають через призму соціально-психологічних і педагогічних підходів. Психологічна та соціальна підтримка для військових з інвалідністю та їх родин відіграє надзвичайно важливу роль у подоланні відчуття ізоляції та покращенні їхньої якості життя. Така форма підтримки є ключовою в утриманні позитивного емоційного стану та відчуття самоцінності, оскільки вони часто зіштовхуються з різними формами соціального виключення та відчуження. І. Жаровська доводить, що «чим більше соціалізована людина, тим більше вона виявляє свої здатності бути головною продуктивною силою суспільства» [3, с. 194], отождискримінація впливає не тільки на особу, але є негативним чинником для функціонування державності.

Учасники бойових дій часто зазнають психічних і психологічних травм внаслідок постійних психофізичних навантажень, що часто призводить до виникнення субклінічних станів, які не досягають рівня розгорнутого психічного розладу, однак все ж порушують емоційно-вольову сферу військовослужбовця [4]. Такі стани як тривога, депресія, паніка, фобії, неврастенія тощо потребують психологічної корекції, однак через відсутність регулярного психологічного огляду після звільнення, порушення норм декомпресії та загальну недовіру до психологів у середовищі ветеранів. [10]. Для цивільних людей ці ознаки можуть виглядати як серйозні психіатричні розлади, що, своєю чергою, призводить до

стигматизації й уникання. Особливо гостро проблема стигматизації плстає для військових з інвалідністю, які, повертаючись із війни, стикаються зі складнощами не лише фізичної та соціальної реінтеграції в цивільне життя, а й із негативними суспільними установками та бар'єрами в міжособистісній узаємодії. Фактори, що формують стигму, можуть значною мірою ускладнювати професійне самовизначення, доступ до соціальних послуг і підтримки, а також самооцінку й соціальну активність ветеранів [4].

Варто зазначити, що психологічні наслідки бойового досвіду, навіть на субклінічному рівні, стають не лише індивідуальною проблемою адаптації, а й соціальним маркером «інакшості», що активує механізми упередженого сприйняття та дистанціювання з боку цивільного середовища. На нашу думку, саме на перетині індивідуальної психотравми та суспільних інтерпретацій виникає простір стигматизації: емоційні прояви, які потребують підтримки й корекції, починають трактуватися як ознака небезпечності, нестабільності або соціальної непридатності. У випадку військових з інвалідністю цей процес посилюється поєднанням фізичних змін і психологічних реакцій, що формує подвійний стигматизуючий ефект.

Подолання стигматизації повинно бути спрямовано на формування точного неупередженого розуміння людей, їх природи та причин, повинно зменшувати тривогу та почуття беззахисності в людей, а головне – має ґрунтуватися на повазі до особистості, її прав і свобод. Варто зазначити, що дискримінація осіб за станом здоров'я та у зв'язку з інвалідністю є неприпустимою, та згідно з прийнятою «Конвенцією про права осіб з інвалідністю», яка набрала чинності в Україні у 2010 році, має на меті забезпечення повного й рівного здійснення всіх прав людини незалежно від стану її здоров'я. Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991) визначено – «Дискримінація за ознакою інвалідності забороняється» [1].

За спостереженнями А. Чернова та В. Заїки [4], процеси реадaptaції та ресоціалізації, зміна соціальної ролі з військового на цивільного і навпаки проходять легше, якщо суспільство сприймає і підтримує військових. Водночас, коли такої підтримки немає, сприйняття є негативним, то ці процеси ускладнюються, а симптоми дезадаптивних змін у військовослужбовців можуть призвести до захворювань із серйозними наслідками для демобілізованих осіб.

Психологічна підтримка здатна забезпечити особі з інвалідністю необхідний емоційний відпочинок від стресу, пов'язаного з її станом здоров'я та соціальною ізоляцією. Професійний психолог або консультант може надати психологічні інструменти для подолання депресії, тривоги чи низької самооцінки, сприяти розвитку позитивного ставлення до себе та навколишнього світу [7]. Разом з тим індивідуальна психологічна допомога не може бути ізольованою від ширшого соціального контексту, адже внутрішні зміни особистості потребують зовнішнього середовища, яке підтримує, приймає та не відтворює стигматизуючих установок. Ефективність психологічних інтервенцій значною мірою залежить від наявності соціальних ресурсів, доступності підтримуючих мереж і позитивного соціального досвіду взаємодії. Саме тому поряд із професійною психологічною допомогою особливої ваги набуває соціальна підтримка як системний чинник реінтеграції, яка також відіграє важливу роль у житті людей з інвалідністю, передбачаючи різноманітні форми допомоги: від практичної допомоги в здійсненні повсякденних справ до надання інформаційної підтримки та порад у вирішенні різних життєвих ситуацій. Крім того, «соціальна підтримка може включати участь у групових зустрічах або терапевтичних сесіях, де військові з інвалідністю можуть обмінюватися досвідом, взаємно підтримувати одне одного та відчувати підтримку від спільноти» [7].

У цьому контексті вагомого значення набуває системність підтримки, яка має поєднувати індивідуальний, міжособистісний і інституційний рівні. Йдеться

не лише про реагування на вже наявні труднощі, а про створення такого соціального середовища, у якому військовий з інвалідністю не опиняється в позиції постійного доведення власної спроможності. Саме узгодженість суспільних установок, професійної допомоги та державної політики визначає, чи стане процес повернення до цивільного життя ресурсним етапом розвитку, чи перетвориться на тривалий досвід соціального відчуження.

Зауважимо, що реабілітаційні програми не лише надають можливість людям з інвалідністю отримати необхідні навички та підтримку для покращення свого стану здоров'я та функціональних можливостей, а й стимулюють їхню самостійність, самовизначеність і активну участь у суспільному житті. Програми реабілітації містять широкий спектр послуг та інтервенцій, спрямованих на відновлення фізичних, психологічних і соціальних функцій військового з інвалідністю, із поміж іншого: фізіотерапія, лікувальна гімнастика, мовна терапія, арттерапія, а також навчання використанню адаптивних технологій та пристосувань для полегшення їхнього повсякденного життя.

Доступ до програм реабілітації та навчальних можливостей становить вагомий аспект у розвитку й інтеграції військових з інвалідністю в суспільство. Принцип гуманізму та вільного вибору має бути ключовим. Сучасні науковці визначають негативний підхід до розуміння лікування та реабілітації осіб з інвалідністю, що спричиняє їх дискримінацію. Анна Арштайн-Керслейк і Дженніфер Блек визначають, що глибоко вкорінене уявлення про те, що інвалідність необхідно «лікувати», є однією з найпотужніших форм ізоляції. Власне це, на думку цитованих науковців, підриває цінність тіла інваліда, припускаючи, що людина з інвалідністю – це особистість, яку потрібно виправити. Це також підриває цінність розуму людини з обмеженими можливостями, оскільки позбавляє людину можливості вибирати, як підходити до лікування, реабілітації та життя [9].

Водночас, говорячи про реабілітацію, важливо пам'ятати, що йдеться про людей, які проявили виняткову мужність, відповідальність і самопожертву, захищаючи державу та суспільство. Їхня інвалідність – наслідок виконання громадянського та військового обов'язку, а отже потребує не співчутливого, а глибоко шанобливого ставлення. Акцент на героїзмі військових має поєднуватися з визнанням їхньої повноцінної суб'єктності: це герої з унікальним досвідом, силою волі та потенціалом до подальшої активної участі в суспільному житті. Саме така єдність поваги, вдячності та забезпечення реальних можливостей для самореалізації формує етично зрілу модель соціальної інтеграції ветеранів з інвалідністю.

Висновки. Проблема стигматизації військових з інвалідністю постає як багатовимірний феномен, що формується на перетині історичних наративів, соціально-психологічних механізмів і сучасних нейронаукових інтерпретацій. Її подолання потребує не лише нормативного врегулювання чи розширення реабілітаційних практик, а глибокої зміни суспільної оптики – переходу від редукціоністського бачення до визнання повноцінної суб'єктності, гідності та героїчного досвіду військових. Інтеграція нейроетичного підходу дозволяє поєднати наукові досягнення з гуманістичними принципами, мінімізуючи ризики відтворення прихованих форм дискримінації. Отже, ефективна стратегія соціальної інтеграції військових має ґрунтуватися на міждисциплінарності, етичній відповідальності і культуру суспільної підтримки, що утверджує не образ уразливості, а потенціал розвитку й активної участі в житті демократичної спільноти.

Перспективи подальших досліджень вважаємо в емпіричному вивченні нейрокогнітивних механізмів формування стигматизуючих установок і розробленні прикладних нейроетичних моделей підтримки військових під час реінтеграції.

Список використаних джерел

1. Бородин Є., Жорняк А. Феномен асистенціалізму та соціальної стигматизації у державній політиці України в питаннях соціальної інтеграції людей з інвалідністю. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9, № 4. DOI: <https://doi.org/10.15421/152138>
2. Галецька І., Влох О., Животовська Л. Психологічні аспекти стигми психічних розладів. Львів: Вид-во Романа Романка, 2007. С. 60–96.
3. Жаровська І. Правова соціалізація на сучасному етапі розвитку правової науки. *Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 855. С. 193–198.
4. Мякушко Н. С., Заїка В. М., Чернов А. А. Стигматизація військових: виклики та перешкоди в соціально-психологічній реадаптації до цивільного життя. *Слобожанський науковий вісник*. Серія: Психологія. 2025. № 1. С. 90–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2025.1.16>
5. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
6. Стигма в психології: негативні прояви та наслідки стигматизації як соціального явища. Херсон: Центр контролю та профілактики хвороб, б. д. URL: <https://ks.cdc.gov.ua/news/stygma-v-psyhologiyi/>
7. Федоров Ю. Протидія дискримінації осіб з інвалідністю: система заходів. *Наук. записки Львів. ун-ту бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. 2023. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11100863>
8. Що таке стигма і як це пов'язано із психічним здоров'ям. Центр громадського здоров'я МОЗ України. 2024. URL: <https://phc.org.ua/news/scho-take-stigma-i-yak-ce-povyazano-iz-psikhichnim-zdorovyam>
9. Arstein-Kerslake A., Black J. Right to legal capacity in therapeutic jurisprudence: Insights from critical disability theory and the convention on the rights

of persons with disabilities. *International Journal of Law and Psychiatry*. 2020. Vol. 68. 101535. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2019.101535>

10. Blum K., Gondré-Lewis M. C., Modestino E. J., Lott L., Baron D., Siwicki D., McLaughlin T., Howedy A., Kregel M. H., Oscar-Berman M., Thanos P. K., Elman I., Hauser M., Fried L., Bowirrat A., Badgaiyan R. D. Understanding the Scientific Basis of Post-traumatic Stress Disorder (PTSD): Precision Behavioral Management Overrides Stigmatization. *Molecular Neurobiology*. 2019. Vol. 56, No. 11. P. 7836–7850. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12035-019-1600-8>

11. Goffman E. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Prentice-Hall, 1963. 147 p.

12. Hall M. C. Critical Disability Theory. In: Zalta E. N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 2019. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/disability-critical/>

13. Major B., Dovidio J. F., Link B. G. (eds.). *The Oxford Handbook of Stigma, Discrimination, and Health*. Oxford: Oxford University Press, 2018.

14. Major B., O'Brien L. T. The social psychology of stigma. *Annual Review of Psychology*. 2005. Vol. 56. P. 393–421.

15. Pattyn E., Verhaeghe M., Sercu C., Bracke P. Public Stigma and Self-Stigma: Differential Association With Attitudes Toward Formal and Informal Help Seeking. *Psychiatric Services*. 2014. Vol. 65, No. 2. DOI: <https://doi.org/10.1176/appi.ps.201200561>

16. Tyler I., Slater T. Rethinking the sociology of stigma. *The Sociological Review*. 2018. Vol. 66, No. 4. P. 721–743. DOI: <https://doi.org/10.1177/0038026118777425>